

ІСТОРІЯ АКАДЕМІЧНИХ НАГОРОД ЯК ДЗЕРКАЛО НАУКОВИХ ЗДОБУТКІВ

Цибань В.О. Нагороди Національної академії наук України. Золота медаль імені В.І. Вернадського. Премії імені видатних учених України. Відзнаки. — К.: Видавничий дім «Академперіодика», 2010. — 400 с.

В останні десятиліття наукові кола стали приділяти більше уваги питанням розвитку вітчизняної науки, зокрема дослідження історії Національної академії наук України. Тому видання, що розкривають аспекти багатогранної науково-дослідної та інформаційної академічної діяльності, висвітлюють вагомі здобутки видатних учених НАН України, приречені на визнання, успіх і популярність серед дослідників історії науки. Таким виданням, сподіваємося, стане і довідник В.О. Цибаня «Нагороди Національної академії наук України. Золота медаль імені В.І. Вернадського. Премії імені видатних учених України. Відзнаки».

Становлення української науки, що відбувалось наприкінці ХІХ — на початку ХХ ст., передовсім, завдяки подвижницькій діяльності вчених, які спрямовували зусилля на інтелектуальне самоствердження нації, створило передумови для заснування Української академії наук. Значний внесок у розвиток вітчизняної науки цього періоду зробили Харківський, Київський, Львівський, Одеський, Чернівецький університети, які були авторитетними науковими центрами в регіонах. Успішно діяли наукові, науково-технічні, краєзнавчі товариства,

що об'єднували вчених за фахом. Серед них найвагомішу роль відігравали Наукове товариство імені Тараса Шевченка у Львові й Українське наукове товариство в Києві — перші організації академічного типу в нашій країні, котрі фактично стали попередниками Академії наук. Таким чином, на початку ХХ ст. в Україні було сформовано потужне наукове середовище, й утворення Української академії наук у листопаді 1918 р.

стало яскравою віхою в історії вітчизняної науки.

За понад 90-річний період існування Академії вітчизняні вчені завжди активно й результативно працювали над виконанням першочергових завдань, що стояли перед державою на різних етапах її розвитку. Було досягнуто значних успіхів у багатьох наукових галузях, розвинуто традиційні та нові наукові й науково-технічні напрями, утворено наукові школи. Їх засновниками були видатні вчені — математики М.М. Крилов, М.М. Боголюбов, Ю.О. Митропольський, механіки С.П. Тимошенко, М.О. Лаврентьєв, Г.С. Писаренко, фізики К.Д. Синельников, В.Є. Лашкар'єв, А.Ф. Прихотько, О.Я. Усиков, астрономи М.П. Барабашов, С.Я. Брауде, геолог П.А. Тутковський, матеріалознавці І.М. Францевич, В.І. Трефілов, хіміки Л.В. Писаржевський, О.І. Бродський, біологи і медики Д.К. Заболотний, О.О. Богомолець, М.Г. Холодний, М.М. Амосов. Всесвітньо відомими стали українські школи електрозварювання Є.О. Патона і кібернетики В.М. Глушкова. Широке визнання отримали економічні й гуманітарні школи економіста М.В. Птухи, історика М.С. Грушевського, сходознавця А.Ю. Кримського та ін. Серед здобутків НАН України — дослідження і технічні розробки в широкому тематичному спектрі, чимало відкриттів та винаходів, наукових теорій та концепцій, що роблять честь нашій науці.

Основні розділи нещодавно опублікованого довідника «Нагороди Національної академії наук України» досить детально висвітлюють наукові здобутки і світове визнання досягнень видатних вітчизняних учених.

У рецензованому довіднику вміщено і систематизовано інформацію про нагороди, премії та відзнаки, запроваджені в НАН України за весь період її існування. Ці нагороди відображають поступ національної наукової спільноти, значення Академії

у житті суспільства. Зважаючи на статус НАН України як вищої наукової установи країни, розширення наукових зв'язків із закордонними науковими установами й організаціями, сьогодні важко переоцінити актуальність популяризації досягнень українських вчених.

Автор видання подає відомості про зміни назв Академії за всю історію її діяльності, про найвищу відзнаку НАН України — Золоту медаль імені В.І. Вернадського. На особливу увагу заслуговують короткі довідки про видатних учених України, на честь яких було засновано премії. Для підготовки цього матеріалу В.О. Цибань використав найрізноманітніші джерела. Зокрема, подано біографії науковців, інформацію про їхні фахові інтереси та досягнення, наукові праці та нагороди, якими вони були відзначені, а також про збереження пам'яті шляхом присвоєння їхніх імен науковим установам, вулицям тощо. Позитивним є і те, що у виданні наведено повний перелік 74 премій імені видатних учених, заснованих в різні роки діяльності Академії наук України, і вказано всі вихідні дані постанов Президії НАН України чи урядів радянської та незалежної України.

Рецензована книга цікава й актуальна також з огляду на те, що її автор уперше підготував список лауреатів премій імені видатних учених НАН України за всі роки. Ця інформація була розпорошена по урядовим періодичним виданням та містилась у архівних документах. Розширює джерелознавче значення цього довідника і представлена в додатках документна база, де наведено постанови органів влади і Президії Академії наук про заснування нагород, премій та відзнак з їх описами. Збагачує зміст видання і науково-довідковий апарат до нього.

Ретельний джерелознавчий пошук та науковий аналіз дав автору можливість узагальнити та представити широкому науко-

вому загалові достатньо повну й об'єктивну інформацію про іменні академічні нагороди та відзнаки. На жаль, в роботі бракує даних про премії НАН України для молодих учених та студентів вищих навчальних закладів за кращі роботи, а також списку науковців, яким з 1998 р. Президія НАН України присвоює звання «Почесний доктор Національної академії наук України», що зробило б видання більш інформаційно насиченим.

Переконані, що довідник В.О. Цибаня становить значний інтерес не лише для широкого кола наукових працівників окремих галузей, які своїм доробком можуть претендувати на одну з нагород, але й для до-

слідників історії науки, фахівців, котрі працюють в інших наукових установах України. Також він може бути корисним в освітній практиці. Рецензоване видання гідно репрезентує світовій спільноті наукові здобутки України.

Л. ЯРЕМЕНКО,
кандидат історичних наук,
директор Інституту архівознавства
Національної бібліотеки України
імені В.І. Вернадського,
О. ВЕРБІЦЬКА,
кандидат філологічних наук,
старший науковий співробітник
Інституту архівознавства
Національної бібліотеки України
імені В.І. Вернадського